

5 JAREN

In onze nu weer vrije pers hebben wij in de afgelopen maanden zoveel kunnen lezen over vrijheid en de daaraan gepaard gaande blijheid, dat beschouwingen daarover in ons blad wel achterwege kunnen blijven.

Dat neemt niet weg dat deze Omroep voor ons een historisch nummer is, omdat het nu voor de eerste maal is dat wij weer eens ronduit kunnen spreken zonder het risico te lopen een SD- of NAF-man op ons dak te krijgen. En daar een historisch nummer nu eenmaal historie behoort te bevatten zullen wij het een en ander ophalen over de geschiedenis van Van der Heem N.V. gedurende de bezettingstijd. Dus een journaal van ons bedrijf gedurende de afgelopen jaren.

HET RISICO TE LOPEN EEN SD-MAN OP ONS DAK TE KRUGEN

In de fabriek aan de Maanweg is het er eigenlijk nooit normaal aan toegegaan. Op 14 Juli 1939 werd onze fabriek officieel geopend. Veel kans om het bedrijf rustig uit te bouwen liet men ons niet. Eind Augustus werden reeds 70 leden van het personeel gemobiliseerd. Zeker niet vermoedende wat ons nog te wachten stond schreef onze directie toen: Zwaar is ons land getroffen en drukkend zijn de gevolgen voor handel en Industrie.

Gelukkig werden ons, ofschoon wij een radioindustrie waren, regeringsoverdrachten toevertrouwd.

Het werd een moeilijke tijd. De prijzen van grondstoffen stegen met de dag en de export daalde navenant.

En het was juist de export van stofzuigers en stofzuigermotoren waar wij zoveel van verwachtten. Toen de zee volgestrooid was met mijnen en torpedo's

en de oorlogvoerende mogendheden allerlei papieren en certificaten gingen eisen werd het haast onmogelijk iets overzee te sturen. Die mogelijkheid verdween helemaal met de bezetting van Nederland op 10 Mei 1940.

De oorlog ging over ons heen — de Duitsers plakten een biljet op de deur dat onze fabriek onder hun „speciale bescherming” stond en wij bleven zitten met een bedrijf vol personeel doch zonder orders. De toestellen voor Indië die net aan de beurt waren voor productie, konden wij wel afschrijven. Enfin, wij stonden er toen ongeveer net zo voor als nu.

De Duitsers wilden ons best aan werk helpen, doch wij voelden er niets voor om andere dingen te gaan vervaardigen dan onze vertrouwde radio's en stofzuigers. En dank zij ons voortdurende wurmen en wroeten is het gelukt voor elkaar te krijgen dat wij radio's en stofzuigers mochten blijven vervaardigen. Wij handhaafden ons normale productieprogramma.

Zo zijn wij weer aan de slag gegaan en in Mei 1941 draaide de fabriek weer normaal. De oorlog deed zich echter steeds meer voelen. Er kwam schaarste en naarmate de spullen moeilijker te krijgen waren moest de afdeling Inkoop zich meer inspannen om te zorgen dat wij konden blijven draaien. Ook het eten werd schaarser — 1 September 1941 werd voor de eerste maal warm eten verstrekt. Erg groot was de liefhebberij toen nog niet, die kwam pas later toen wij aan de smaak gewend raakten en meer honger kregen.

In deze tijd werden zeer hoge eisen gesteld aan de afdeling Arbeid die er niet alleen voor te zorgen kreeg dat het Productiebureau steeds de beschikking hield over voldoende personeel, doch welks taak tevens steeds ingewikkelder werd door de zwellende formulierestroom.

Over de prestaties van deze afdeling, die de Duitse dwangmaatregelen op alle mogelijke manieren saboteerde, zal in een volgend nummer wel het een en ander worden verteld.

Wij gingen er toe over een Sociale Afdeling op te richten. Met de herfst kwam de verduistering en daarmee de werktijdenverschuiving en de spaarpot. De Duitsers schreven voor dat iedere fabriek 54 uur per week moest werken en dat men 60 uur per week mocht werken. Nu, bij ons was het regel 48 uur per week te werken en daar hebben wij ons aan weten te houden. Wij goochelden zo ijverig met de spaarpot en tijden van zonsop- en -ondergang, dat buitenstaanders er nooit iets van snapten. En dat was maar goed ook. Wij hadden toen wel rare werktijden. Op 21 December 1941 was die van 6 minuten voor tien tot half zes.

Inmiddels duurde de oorlog voort. VDH ging volkstuintjes verhuren. Er kwam doorlichting, reiskostenvergoeding en een ziekentroost.

Toen de voedselschaarste steeds erger afmetingen aannam werd onze eigen distributiedienst in het leven geroepen. Wat hebben wij al niet gedistribueerd na die eerste maal dat wij kleine schol voor negentig cent per kilo verkochten. Honderden distributies zouden nog volgen. De distributiedienst, gevormd door vrijwilligers uit het personeel, zorgde ervoor dat alles vlot verliep.

Geen wonder, wij hadden zelfs eigen distributiebonnen en daar kon je artikelen op krijgen die nergens meer te koop waren, zoals echte limonade, paling, zijden kousen, jam, brood, koek, vis in alle soorten, aardappelen, bruine bonen, capucijners en erwten. Doch ook turf, brandhout, vitaminetabletten, rode kool, knolraap, peentjes, uien, schoenveters, sigarettenvloeit, koffiesurrogaat, tomatenpuree en kantkoek.

VDH organiseerde zwem- en schaakavonden. Het Bosbad en Amicitia werden de strijdtonelen.

In Maart 1942 werd onze fabrieksbrandweer georganiseerd die onder de bezie-lende leiding van Ir. Ferwerda zou uit-

groeien tot een voortdurend paraat corps, dat wij tijdens de oorlog gelukkig nooit nodig hebben gehad.

En daar de niets ontziende luchtoorlog boven Europa steeds feller ging woeden kwam er bij ons een hele zelfbeschermingsorganisatie tot stand. Zo ontstonden de ordedienst, EHBO- en ordonnansdienst.

Op hoog bevel gingen wij oefenen in het vluchten bij lucht- en brandalarm. Vooral bij mooi weer waren die oefeningen erg in trek en was het moeilijker het personeel de fabriek in dan er uit te krijgen.

Ook minder prettige dingen gebeurden. Ondanks al onze moeite hen te vrijwaren werd een aantal leden van ons personeel opgeroepen voor arbeid in Duitsland. De eerste groep vertrok naar het derde rijk of dook onder.

Augustus 1942 bracht ons weer iets nieuws. De Ideeënbus deed verjongd zijn intrede en is sindsdien een succes gebleven. Het aantal ideeën en beloningen nam voortdurend toe.

Ziekentroost zorgde ervoor dat de band met afwezige collega's hecht bleef. Door huisbezoek, pakketjes met „lekkers“, een boek of een mapje postpapier onderhield men de vriendschap.

ZIEKENTROOST

Bedenkende dat de Duitslandgangers weliswaar niet ziek waren, doch het zeker ook leuk zouden vinden contact met ons te houden, zijn wij er toe overgegaan ook hen de VDH-Omroep te sturen en daarenboven vele malen per jaar een pakket levensmiddelen.

Blikken hutsput met klapstuk, vis, potten jam en ontbijtkoeken vormden het hoofd-

menu. Honderden palletten hebben wij zo over de grens gestuurd — niet alles is goed overgekomen — maar wij hebben volgehouden, ook al moest één onzer het gehele land afsjouden om voorraad op te doen en ook al moest meermalen een beroep op ons allen gedaan worden om broodbonnetjes te offeren. Hetgeen spontaan geschiedde.

En uit de vele bedankjes bleek men daarginds de attentie erg op prijs te stellen. Voor de thuisblijvers waren er speciale attracties. Weet U nog wel hoe wij in 1942 met Sinterklaas allen een doos hobbons kregen?

Het jaar 1942 stond ook in het teken van de film. Wekenlang waren lieden van de Haghefilm in de weer om ons gehele bedrijf te filmen. Het resultaat was een luisterrijke rolprent, genaamd „In Holland staat een huis“, een prachtige reclame voor het VDH-product. Om ieder gelegenheid te geven zichzelf en andere collega's op het witte doek te zien werd het gehele City-theater voor een Zaterdagmiddag afgehuurd. Een van Nederlands beroemdste dansorkesten zorgde voor de muzikale verrassing.

In de zomer van 1943 kwam ons eerste kamp. De gehele VDH-jeugd heeft wekenlang ijverig kwartjes gespaard, anderen zijn ook over de brug gekomen. Het was in alle opzichten een geweldig succes. Ondanks alle moeilijkheden op het gebied van personeel- en materiaalvoorziening draaide de fabriek maar steeds door. Niet alleen bij ons, doch ook in andere bedrijven nam het aantal ongevallen dusdanig toe, dat wij besloten door middel van een veiligheidsactie dit euvel te bestrijden. Overal in de fabriek verschenen de veiligheidsplaten met het waarschuwingsbord van de onbevaakte overweg.

De winterperiode 1943-'44 was beslist gezellig. Er werd geschaakt tegen Stokvis en onder leiding van den heer van Zanten van de afdeling Service werd ijverig gebridged. De bridgedrives waren heel genoeglijk en verbroederend. Geweldige vocale prestaties werden geleverd op de zang- annex Sinterklaasavond in de bovenzaal van het Rembrandt-theater.

De steeds vaker voorkomende luchtalar-men bezorgden de actieve luchtbeschermingsorganisatie veel pijn. Daar wij nog steeds een belangrijk civiel productie-program draaiden, scheen niemand een aanval op onze fabriek voor waarschijnlijk te houden en dus liep niemand hard of zocht behoorlijk dekking. Wij hadden dientengevolge voortdurend strubbeling met de Voorburgse luchtbeschermingsdienst. Onze ordedienst had de ondankbare taak over de veiligheid van ons personeel te waken.

In Maart 1944 openden wij de reclame-campagne voor doelbewust sparen en verschenen onze budgetzegels en de budgetkaart. Voor de komende vakantie werd daar een druk gebruik van gemaakt.

Ook de sport werd niet vergeten. Wij voetbalden tegen Philips en speelden verschillende hockeywedstrijden tegen Te Werve. Ook handbal trok flinke belangstelling.

Het jaarlijkse vakantie-kamp werd ditmaal gehouden in Putten op de Veluwe. Ditmaal met 70 deelnemers die, nu zij de schrik van de treinbeschieting te boven zijn, nog met veel plezier terugdenken aan de monsterbestelling van 80 pannenkoeken die een zich halfdoodschrikkende speeltuinbaas mocht boeken.

In die jaren is het bedrijf er toe overgegaan zich veel meer dan vroeger te bemoeien met de studie en de opleiding van het personeel. Er werden veel cursussen gegeven — bazencursus, tijdschrijverscursus, typecursus — of door onze mensen buiten de deur gevolgd. Wij verleenden onze bemiddeling bij PBNA en andere studie, er kwam een Bemetel-opleiding tot stand en velen werd zo de kans gegeven hun kennis te verrijken. Zeer geslaagd was ook de naai- en knipcursus.

In de zomer van 1944 begon het er steeds meer naar uit te zien dat de oorlog spoedig ten einde zou lopen. Na de val van Antwerpen verwachtten ook wij hier een spoedige bevrijding. Ook velen onzer stonden op Dolle Dinsdag vergeefs op de Haagweg. Er kwam niets.

Wat wel kwam was de spoorwegstaking,

de mislukte landing in Arnhem en daarmee de zekerheid dat wij nog een oorlogswinter zouden moeten doormaken. De stroomlevering werd gestaakt; ons bedrijf stopte en bereidde er zich op voor Majo's te gaan vervaardigen. In duizendtallen.

De forensen kwamen niet meer en zo minderde de bevolking van ons gebouw met de dag.

En toen ging onze distributiedienst nog harder werken. Iedere dag was er distributie. Schuiten vol aardappelen, door eigen personeel gerooid uit onze landerijen bij Wateringen en Rotterdam, werden verdeeld.

Na de razzia die te Rotterdam gehouden werd, wisten wij wel wat ons te wachten stond. Ieder ging thuis ijverig een eigen schuilplaats inrichten. Er werd gezaagd en gebroken, klaar voor onder de vloer. De mensenjacht trof ons niet onvoorbereid en dus werden er slechts weinigen gegrepen en naar Duitsland gevoerd.

Daar het inmiddels toch te koud geworden was om in het onverwarmde gebouw te verblijven, werd het merendeel van het personeel op wachtgeld gesteld. De fabriek kwam vrijwel leeg te staan. Degenen die achterbleven, en dat was uiteraard voornamelijk de afdeling Huisvesting, werkten dubbel hard om onze inventaris te redden.

Wij wisten dat de Duitsers allerwegen doende waren de Nederlandse bedrijven leeg te slepen. Wij konden niet verwachten dat men ons zou overslaan. In een

grote poging om te redden wat er te redden viel hebben wij toen getracht zoveel machines weg te stoppen als maar enigszins mogelijk was. Onze machines doken overal onder; zij werden ingemetseld, gecamoufleerd, afgebroken of weggesleept. En goed ook, toen de Duitsers kwamen was er haast niets meer aanwezig en ondanks ijverig zoeken konden zij ook niets vinden. Zo hebben wij het merendeel onzer machines weten te behouden. Ons bedrijf is niet leeggestolen, wij kunnen doordraaien.

Een eresaluut aan degenen die dit bereikt hebben. Zij hebben geweldige prestaties geleverd in een tijd van honger en kou, toen niemand meer kon of wilde werken. Daarmede hebben zij niet alleen ons bedrijf gered doch tevens het gehele Nederlandse volk een grote dienst bewezen.

Toen is er gezwegen. Ofschoon een groot aantal collega's aan deze onderduikactie heeft medegewerkt en iedereen bliksems goed wist dat een groot aantal machines in de kelder was ingemetseld, heeft ieder zijn mond weten te houden en is het nooit tot de Duitsers doorgedrongen. Die voelden ook wel dat ze voor de gek werden gehouden, maar ze konden niets bewijzen.

Het is niet nodig al de verschrikkelijke herinneringen aan de afgelopen barre winter nog eens op te halen. Wij zaten niet stil want onze directie werd belast met de regionale leiding voor de massavoeding in 's-Gravenhage, Voorburg, Rijswijk en Leidschendam. Dat wil zeggen dat wij de baas werden over alle centrale keukens. Daardoor is weer heel wat leven in de brouwerij gekomen want de directie maakte op grote schaal gebruik van eigen personeel. Het is zelfs zover gekomen dat VDH zelf een keuken is gaan exploiteren in het Slachthuis. En al hadden wij helemaal geen verstand van eten koken, de mensen die aan de keukens werkten deden dit onder leiding van prima koks met zoveel toewijding, dat onze eigen keukens een der beste van heel Den Haag werd en het bracht tot een productie van tienduizenden liters voedsel per dag.

MATERIAAL DOOK ONDER

715

Moeilijkheden waren er genoeg, doch de zaak draaide altijd. Degenen die in de keuken werkten hadden het daar niet slecht en allen van het VDH-personeel die zo langzamerhand in dienst der voedselvoorziening waren gekomen voeren er wel bij.

Enfin, toen de nood op zijn hoogst steeg kwamen de voedselbombardementen en kort daarop de bevrijding.

ENFIN TOEN DE NOOD MET HOOGST STEEG . . .

Wij waren door het dieptepunt heen en konden weer aan de toekomst gaan denken.

De fabriek was er nog, ook al stond alles danig door elkaar en al hadden wij veel geëvacueerden in huis. De machines moesten uit de schuilplaatsen te voorschijn gehaald, gereviseerd en weer opgesteld worden. De afdeling Inkoop moest zien aan spullen te komen om zo gauw mogelijk te gaan draaien. Het personeel, dat over heel Nederland verspreid was geraakt moest weer op haar basis terugkeren.

En dan zouden wij weer kunnen gaan draaien. Nu, dat is inmiddels zonder veel vertoon gebeurd. Op Maandag 16 Juli 1945 is de productie van radiokasten hervat en zijn wij daarmee weer op ons uitgangspunt terug.

Hoe het nu worden zal? Over de naaste toekomst valt nog niet veel te zeggen. Er moet nog zoveel geregeld worden. De regering is van goede wil, zij heeft grote plannen doch verheelt niet dat wij allen voor enorme moeilijkheden staan. Die kunnen worden overwonnen. Wat wij voorlopig het hardst nodig hebben is vertrouwen in de leiding en bereidwilligheid om metterdaad mede te werken aan de heropbouw van ons vaderland. Want daar moeten wij het toch van hebben.

KROON.

ZO WERD VOOR ONS GEBOUW DE BEVRIJDING GEVIERD.

Enkele dagen voor de langverwachte bevrijding werd onze neon-installatie nog eens nagezien. Vol goede moed hadden wij vijf jaar lang steeds maar weer deze controle volgehouden. Eens zou toch de tijd weer komen dat wij de donkere hemel zouden kunnen kleuren met onze opschriften. De laatste reparaties werden juist op tijd verricht.

6 Mei 's avonds, terwijl de gehele stad nog zonder electriciteit zat, waagde VDH er een paar liter dieselolie aan en zorgde onze generator voor een flitsende reclame.

Het Londense „Vrij Nederland” vermeldde zelfs, dat bij VDH de neon gebrand had!

De vlag werd plechtstatig gehesen en toen wij tot overmaat van vreugde op 8 Mei nog een paar schijnwerpers aanknipten en de geluidsinstallatie lieten jubelen, toen was het spel compleet en ontstond op ons voorterrein een complete feeststemming onder de vele toegestroomde leden van ons personeel en buurtgenoten.

Het G.E.B. in Den Haag had het door onze stunt niet gemakkelijk; tientallen

(vervolg op pag 10)

JUBIL

ALLEN 12¹/₂

Ir. P. G. Zaaijer,
Onderdirecteur
29 September 1944

G. J. v. Aggelen,
Afdeling Huisvesting
16 Februari 1945

A. J. van Wijk,
Afdeling Erres Service
16 Februari 1945

C. L. Waarseburg,
Afdeling Proeffabriek
4 Maart 1945

J. Jense,
Afdeling Montage
19 Maart 1945

RISSEN

AR IN DIENST

C. de Vogel,
Afd. Gereedschapmakerij
10 April 1945

J. Fortuin,
Afdeling Erres Service
24 April 1945

M. Schouten,
Afdeling Constructiebureau
3 Mei 1945

J. G. H. Medenblik,
Afdeling Constructiebureau
3 Juli 1945

S. A. Glaudemans,
Afdeling Meubelmontage
14 Augustus 1945

klachten kwamen binnen in de veronderstelling dat wij stiekum met overheidsstroom werden bevoordeeld. Waarom „zullie” wel en wij niet?

De climax werd wel bereikt toen in de daarop volgende week op hetzelfde voorterrein een filmvoorstelling werd gegeven. Toen kreeg je werkelijk het gevoel, het is vrede.

Nadien zijn we door diverse wijk- en buurtfeesten nog vele malen aan onze bevrijding herinnerd, doch nooit zo intens meer als toen onze Neon voor de eerste maal na vele jaren weer opflitste. De aantrekkelijke noot voor ons was: wij waren de eersten.

Laten wij dat proberen te blijven.

DE GEUS.

EPILOOG VAN EEN CLANDESTINIEN LUISTERAAR.

Het is op de avond van de 5de Mei, kwart voor negen. Op straat zie ik een groepje mensen samendrommen. Een vlag wordt uitgestoken en weer ingehaald. Even verder roept iemand uit een raam een voorbijganger toe; ik vang het woord vrede op. Zijn er weer eens geruchten? Het is of er iets in de lucht zit. Als ik sneller naar huis wil trappen, slaat mijn torpedonaaf door. Toch sneller! De dingen die als banden fungeren flapperen tegen de spatborden.....

Thuis! Nabije en verre bureu bestormen me: „is het waar?” „’n Ogenblik, even kalmtel” vermaan ik. Ik duik in de geheime bergplaats en een halve minuut later staat-ie op tafel en alle bureu zitten of staan er omheen. Even is het doodstil, dan..... zacht klinken de laatste tonen van het Amerikaanse volkslied; direct daarop het Russische. Dat maakt de spanning nog groter.....! Eindelijk zacht, maar duidelijk: de omroeper van Herrijzend Nederland vertelt, dat de Duitse legers in Noord-West Duitsland, Dene-marken en Nederland hebben gecapitu-leerd.

Maar dan is het ook uit, een juichkreet, een geweldig gestommel en iedereen is verdwenen om het grote nieuws verder te vertellen! Ze blijven echter niet weg. Na een paar minuten komen er weer terug; ze brengen anderen mee. Iedereen wil het zelf horen. Sommigen zijn me totaal vreemd. Het doet er niet toe. Nu mag iedereen het weten en zien, het clandestini-bedreven radiotoestel. En dan, als de eerste opwinding voorbij is

en er ook met de vreemden kennis is gemaakt, moet ik vertellen. „Hoe werkt dat nou? Heeft U het zelf gemaakt? Is dat kleine kastje het héle toestel? Werkt het zonder stroom?”

..... En dan kom ik ook weer geheel tot me zelf.

„Dat zal ik jullie allemaal vertellen, maar voor de drommel hoe komen jullie eigenlijk hier en hoe weten jullie, dat ik dat ding bezit? Ik dacht nogal, dat ik het zo uitstekend had geheim gehouden”.

„Ik denk, dat U met Uw steeds betrouwbare nieuws Uzelf wel een beetje ver-raden hebt”, was het antwoord. Afgebluft; ik gaf me gewonnen en onthulde: Toen de moffen onze radiotoestellen ver-beurd verklaarden verhuisde mijn toe-stel, ontgaan van zijn uiterlijk schoon, naar een plaatsje tussen mijn vloer en het plafond van mijn benedenbureu. Dat was een voorzichtig werkje en alles, ook de lichtnetaansluiting, antenne en aarde moesten onzichtbaar worden aangebracht. Het apparaat werd bediend door een klein luikje en beluisterd met koptelefoon. Van enige spijkertjes in het vaste tapijt werden de gaatjes wat ruimer gemaakt, zodat ze er gemakkelijk uit te lichten waren. We hadden allerlei code-woorden en andere afspraken voor het geval er ongewenst bezoek zou komen. Dit was te meer noodzakelijk omdat een door onze beschermers gezochte onder-duiker in dezelfde kamer woonde.

Na het uitvallen van de electriciteitsvoor-ziening werd het apparaat geschikt ge-maakt voor een accu met omvormer. De

omvormer werd echter spoedig uitgeleend aan een luisterpost van één onzer illegale bladen en we moesten dus naar een andere oplossing zoeken. Die staat hier nu voor ons. Een klein doosje, uiterlijk een tekendoos zonder iets, dat op de inhoud duidt. Eenmaal geopend komen aansluitnoeren, antenne, aardleiding, koptelefoon en het complete ontvangtoestel aan het licht. Het apparaat bevat een tweevoudige radiolamp en behoeft dus elektrische voeding. En nu komt het aardigste, deze kan zowel verkregen worden uit een accu en anodebatterij, als wel uit een gewone rijwiël-dynamo, zoals deze op een fiets voor de verlichting aanwezig is. Even de fiets op zijn kop, met de hand de trapper in matig tempo rondbewegen en..... „hier is Londen, allereerst hoort U het voornaamste nieuws“..... Die avond ging het niet per fiets, we zijn eens niet zuinig en niet voorzichtig, want we gebruiken versterker en luidspreker.

UITERLIJK EEN TEKENDOOS

„Hoe kwam U aan een accu en batterij, die waren toch niet meer te koop?“ wil nog iemand weten. Met de mededeling, dat de anode-batterij is samengesteld uit een aantal oude zaklantaarnbatterijen die opgekalefaterd zijn en de accu een eens kapot gevoren auto-accu is geweest, is ook dit raadsel opgelost.

Inmiddels is het volkomen donker geworden. Slechts af en toe het kort oplichtend schijnsel van pogingen tot vreugdevuren maakt dat we nog iets van elkander zien. Dan worden de gasten met een lantaarntje uitgeleide gedaan. Als allen weg zijn schakel ik het apparaatje nog even in voor het nieuws van kwart voor 12. Maar ik luister zonder te luisteren. Zal ik je nu binnenkort niet meer nodig hebben? Ik kan me het nog niet voorstellen. In ieder geval behoeft ik je niet meer op te bergen, je bent nu niet meer clandestien, want de moffen hebben gecapituleerd; het is vredel.

Zo voortmijmerend heb ik mijn slaapstee opgezocht en Morpheus armen waren blijkbaar ook niet meer zo zacht na 5 jaar oorlog of het was de spanning van al deze jaren van verdrukking, van vordering onzer eigendommen en razzia's, van honger en kou en wat er nog meer was, die niet zo maar plotseling, zo maar op eenmaal van me kon afvallen en een absolute nachtrust vermocht te geven. Hoe het zij, voor dag en dauw zat ik weer voor het apparaat en luisterde of het nu werkelijk waar was. Het was vrede. Maar dan wist ik ook: het voorheen clandestiene apparaat mocht nog niet in de rommelkast. Er wordt nog geen electriciteit geleverd, er moet nog worden opgebouwd. Berichten over die opbouw komen over de radio. Dus blijven luisteren en meewerken, zodat we spoedig weer allemaal kunnen luisteren. Meewerken aan alle opbouw, aan de wederopbouw van ons gehele vaderland. 5 jaar lang heeft de clandestiene luisteraar het gehoord: „Nederland zal herrijzen!“

HUIJSMAN

V.D.H. IN HET BUITENLAND.

Deze rubriek werd indertijd speciaal ingesteld voor degenen die in Duitsland tewerk waren gesteld. Nu het merendeel hunner weer terug is en het werk in onze

fabriek heeft hervat kunnen wij de balans opmaken. Helaas moeten wij daarbij enige verliezen boeken. Onze collega A. Espeldoorn van de af-

deling nabewerking liet reeds geruime tijd geleden bij een bombardement op Stuttgart het leven.

F. F. Roel van de houtfabriek die vorig jaar ernstig ziek uit Berlijn terugkeerde heeft de afgelopen winter niet kunnen doorstaan.

Bij de razzia's is F. Koppers, voorman van de afdeling metaalwaren, gegrepen en per rijnaak naar Duitsland gevoerd. Hij liep daarbij een dodelijke longontsteking op.

Over het lot van enige anderen verkeren wij nog in onzekerheid. De een komt — de ander gaat.

De oorlog is weliswaar afgelopen, doch ergaan weer mensen in militaire dienst. B. Bais, vroeger werkzaam op het produc-

tiebureau, tevens bekend als de keeper van het VDH-hockeyteam, is dezer dagen via Mill naar Engeland vertrokken, waar hij verder wordt opgeleid voor het Nederlands Indische expeditieleger.

Onze chauffeur Piet Orré is wachtmeester geworden bij de R.E.M.E.

Ph. Bouwens, chef van de afdeling fabrieksadministratie, is weer onder de wapenen geroepen om toezicht te houden bij het ruimen van landmijnen.

Tijdschrijver J. Smit van de afdeling montage, vorig jaar op vacantie in Zuid-Limburg, werd daar min of meer door de oorlog verrast. Hij nam dienst bij het Amerikaanse leger en keerde dezer dagen als sergeant-majoor terug na de opmars tot Hannover te hebben meegemaakt.

Hoed af voor het verleden, Jas uit voor de toekomst.

Als je zo eens om je heen kijkt, merk je dat een massa mensen er behoefte aan heeft nu eens flink vertroeteld te worden, ja, eigenlijk vinden dat ze daar recht op hebben. Het is toch zeker geen kleinigheid als je

je spullen kwijt bent

jaren in Duitsland hebt moeten werken

krijgsgevangene bent geweest

in de bajes hebt gezeten

illegaal werk gedaan hebt

maandenlang ondergedoken was

ondervoed geweest bent

en zo meer. Waar of niet?

Maar nu is het beroerde, dat we eigenlijk allemaal behoorlijk in de penarie gezeten hebben en dus goed beschouwd allemaal aanspraak maken op een speciale behandeling. Zo'n oorlog gaat je tenslotte niet in je koude kleren zitten. De vraag is nu maar, wie er voor die speciale behandeling moet zorgen. De anderen, zul je zeggen, maar dat zegt je buurman ook, en bij die anderen ben je dan zelf ook inbegrepen.

Kort en goed, de zaak is deze, dat als iedereen zijn zin kreeg, zou er helemaal niet meer gewerkt worden, iedereen zou wachten tot de anderen de rommel opgeruimd zouden hebben. Zij zouden wel kunnen blijven wachten, dat spreekt vanzelf. En dat, nu er juist ontzettend hard aangepakt moet worden om alles weer op poten te zetten. Nu van iedereen verlangd moet worden dat hij, als is hij nog zo'n klein radertje in de grote Nederlandse machine, weer gaat draaien. Want als er één zo'n radertje uitvalt, stagneert de hele zaak.

Laten we dus afspreken dat we elkaar heel erg dankbaar zijn, doch er verder niet over praten. Ieder op zijn plaats doen wat gedaan moet worden, aanpakken, niet kletsen. Met nabeschouwingen komen wij er niet.

Hoed af voor het verleden, maar JAS UIT VOOR DE TOEKOMST.

DE BOER.

DE SCHIJF DRAAIT TE SNEL.

Op het wekelijkse bonnenlijstje van de distributiedienst komt wel brood, aard-appelen, vlees in blik en melk voor, doch geen electriciteit.

Toch is de electriciteit ook gerantsoe-neerd, en niet zo mis ook, en het zou heel wat eenvoudiger zijn als wij de electriciteit ook per kilo of per liter op de bon konden halen. Dan hoefden wij niet elke dag met een bang hart de elec-triciteitsmeter — of kilowattuurmeter — zoals dat ding heet af te lezen om ons verbruik te weten.

ELECTRICITEIT PER LITER OP DE BON!

Thuis moogt U niet veel verbruiken — doet U het wel dan dreigt het electriciteitsbedrijf met afsluiting. En terecht, want er zijn nog niet veel kolen en er is dus niet veel stroom beschikbaar.

Onze fabriek is ook gerantsoeneerd. Ons rantsoen, dat enige duizenden kilowatt-uren per week bedraagt is echter maar heel krap. Want ons bedrijf gebruikt enorm veel stroom.

Waar die allemaal blijft? Nu, wij zullen maar een paar voorbeeldjes geven. Stroomverbruikers zijn:

de vele electromotoren, die gebruikt worden voor aandrijving van: draaibanken,

lopende banden, persen, boor- en frais-machines, de ventilatoren en afzuigin-richtingen, de liften. Verder: de soldeer-bouten en tinpotten, de galvanische baden op de nabewerking en de moffel-ovens.

Dan is er nog stroom nodig voor de com-pressors want zonder compressors geen druklucht, waterleidingspompen en niet te vergeten de verlichting.

Vele kleintjes maken een grote. Een sol-deerbout gebruikt 100 Watt, dat is 0,1 kilowatt.

per uur is dat: $0,1 \text{ kWh}$
per dag van 8 uren $8 \times 0,1 = 0,8 \text{ kWh}$
per week v. 5 dagen $5 \times 0,8 = 4 \text{ kWh}$

Dat is één soldeerbout. Als op de mon-tage 50 soldeerbouten voortdurend wor-den gebruikt, geeft dat per week een stroomverbruik, dat $50 \times$ hoger is, dus per week $50 \times 4 = 200 \text{ kWh}$. U ziet het loopt snel op.

Het stof in de houtfabriek wordt afgezo-gen door de grote cycloon die achter de houtvleugel staat. De ventilator wordt aangedreven door een motor van 50 paardekraft. Ruwweg gerekend ver-bruikt die per dag alleen al 300 kWh, dat zou neerkomen op 1500 kWh per week, waarmede die motor de grootste slokop van de hele fabriek is.

Wij moeten werkelijk uiterst zuinig zijn. Wij doen ons best het stroomverbruik zo laag mogelijk te houden, door machines bijvoorbeeld heel zuinig te stellen, som-mige installaties alleen op bepaalde uren te laten werken, sommige werkzaam-heden, bijvoorbeeld het proefdraaien van electromotoren, niet zo lang te laten duren als vroeger, doch ja, hoe je ook draait en wringt, stroomverbruiker blijf je toch. Dat hindert ook niet als je maar zorgt nooit stroom te verspillen. Dus trekken wij van leer tegen de mensen die: tijdens de middagpauze hun soldeerbout aan laten staan,

hun machine niet afzetten als zij een tijdje weg moeten,

het licht onnodig laten branden, van de personenlift gebruik maken — zo'n liftmotor vreet stroom —, met de goederenlift kleine vrachttjes ver-

voeren in plaats van een lading te verzamelen, enzovoort enzovoort. Ieder kan dit lijstje wel uitbreiden.

Nu gaat het er ons niet alleen om U te vertellen van onze zorgen. Wij moeten samen trachten met ons rantsoen rond te komen en als wij eendrachtig samenwerken komen we waarschijnlijk al een heel eind in de goede richting. De kneept zit hem hierin, dat de gedachte — met stroom zuinig te zijn — zo verbreed moet worden, dat ieder zuinig wordt en blijft. Vooral dat blijven daar gaat het om. En daarom gaan wij bij onszelf reclame maken voor de zuinigheid.

Wie bedenkt een goede slagzin. Iets in de geest van:

Het stroomverbruik moet naar beneden anders worden wij afgesneden.

Dit is natuurlijk maar een voorbeeld. Onder ons personeel zijn lieden die een

veel pakkender zin kunnen bedenken. Welnu, gaat Uw gang. U bewijst er ons allen een dienst mee, dus ook Uzelf. Pieker dezer dagen eens hevig over Uw slagzin. Een heel mooie is ook:

De meter moet langzamer draaien anders gaan wij naar de haaien.

Inzendingen te richten aan de Redactie VDH-Omroep.

Ze moeten uiterlijk 28 September in ons bezit zijn en zullen worden beoordeeld door een commissie bestaande uit:

Ir. v. d. Ploeg, Hr. Veldkamp en Hr. de Geus.

Eerste prijs ..... f 25.—

Tweede prijs ..... „ 20.—

Derde prijs ..... „ 15.—

Vooruit collega's, laat Uw fantasie werken.

**Als ons rantsoen maar hoger was
Zaten wij nu niet in zak en as.**

DE IDEEËNBUS

Na de publicaties in vorige Omroepen en in het laatst verschenen nummer (no. 79 dd. 25 Augustus 1944) heeft de Ideeëncommissie nog een aantal beloningen kunnen toekennen.

1. L. de Weert deed een voorstel betreffende het hefapparaat voor de zoutbadoven. Beloning f 25.—
2. A. L. v. d. Ree gaf ons een tip inzake het uitzagen van stukken uit de slijpringen van de Pratt en Whitney slijpmachine. Beloning f 2.50.
3. Op afdeling Metaalwaren deed P. W. Rietveld een voorstel inzake wijziging van het randbesnijdingsstempel GZ 920 56. Beloning f 7.50.
4. S. Freund stelde een verbeterde sortering van afval voor. Beloning f 12.50.
5. Op afdeling Montage wist P. J. de Broek de uitval van handdynamospoeltjes te beperken. Beloning f 2.50.
6. A. Pison van afdeling Contrôle deed een voorstel inzake het schoonmaken van pakketten. Beloning f 4.—

Zes beloningen voor ideeën die vorig jaar niet meer in practijk konden worden gebracht. De machines stonden stil — waren zelfs meest weggehaald of wegge .....stopt! — er kon niet meer worden geproduceerd.

En ook op het ogenblik is het nog niet mogelijk normaal te fabriceren.

Het is ons aller belang, dat thans aan de wederopbouw van onze onderneming zo snel mogelijk wordt gewerkt. Al zal de Ideeëncommissie Uw voorstellen tot werkwijze-verbeteringen voorlopig nog niet kunnen behandelen, Uw chefs houden zich voor ideeën voor een snelle en doelmatige wederopbouw gaarne aanbevolen.